

MARC CHAGALL VE “BEYAZ ÇARMIHA GERİLİŞ”

Sema ÖCAL

Araştırma Görevlisi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, semaocal@ohu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6083-204X

Öcal, Sema. “Marc Chagall ve Beyaz Çarmıha Geriliş”. idil, 73 (2020 Eylül): s. 1415–1421. doi: 10.7816/idil-09-73-05

ÖZ

Bu araştırmada, akademik inceleme örneği olarak 20. yüzyılın en büyük ressamlarından biri kabul edilen Marc Chagall’ın “Beyaz Çarmıha Geriliş” (1887-1985) adlı eseri incelenmiştir. Marc Chagall, Doğu Avrupa’daki bir Yahudi cemaatinin kapalı atmosferinde büyümüş ve her zaman geleneklerini korumuştur. Birçok eserinde kentteki Yahudilerin yalnızlığı temasıyla uğradığı zulmü tasvir etmektedir. “Beyaz Çarmıha Geriliş” adlı eseri ile Yahudilerin uğradığı baskı ortamına tepki göstermiştir. Araştırma çerçevesinde Chagall’ın “Beyaz Çarmıha Geriliş” adlı resmi, “Çarmıha Geriliş” imgesinin önceki kullanımları, ardından “Tarihsel Bağlam” ve “Semboller” başlıklarıyla incelenecektir. İsa’nın çarmıha gerilişinin bir biçimde gösterildiği eserde imgeler ve örtülü ifadeler analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Marc Chagall, İsa, çarmıh, Hristiyan, Yahudi

Makale Bilgisi

Geliş: 19 Mayıs 2020

Düzeltilme: 6 Temmuz 2020

Kabul: 22 Ağustos 2020

Giriş

Marc Chagall, eserleri Gerçeküstücülüğün masalsi imgelerini öngören bir sanatçıdır. Kariyeri boyunca Chagall, resimlerinde görülen şiirsel ve lirik görsel dili geliştirmiştir. 1887'de Rusya'nın Vitebsk kentinde (bugünkü Belarus) Hasidik bir Yahudi ailede dünyaya gelen sanatçı, Yahudi kültürü ve ikonografisiyle yetiştirilmiştir. Sanatçının memleketindeki Yahudi gelenekleri ve folkloru Chagall'ın resimlerine nüfuz etmiştir. St.Petersburg'da okuduktan sonra, sanatçı 1910'da Paris'e taşınmış ve burada Fransız avangard sanatıyla tanışmıştır. Resimlerine ek olarak Chagall, vitray ve litografideki canlı çalışmaları ile de dikkat çekmiştir. Bugün eserleri New York'taki Modern Sanat Müzesi, Londra'daki Tate Galerisi, Tel Aviv Sanat Müzesi ve Viyana'daki Albertina koleksiyonlarında yer almaktadır (Rosen, 2009:23). Chagall, Yahudi geleneklerine bağlıdır ve eserlerinde bu etki oldukça belirgindir. Bu aidiyet, canlı, neşeli ve parlak renklerin öncü bir rol oynadığı Chagall'ın resmini etkilemiştir (Rosen, 2009:23). Chagall, inancının ve tarihsel deneyiminin önemli bir sembolünü kullanmıştır: Çarmıha Geriliş. Chagall'ın radikal dindarlığının en belirgin ifadesi, çarmıha gerilme resimlerinde kendini göstermiştir. 1931'de Chagall, Yahudi inancında büyük önemi olan Kutsal Toprakların atmosferiyle derinlemesine işaretleneceği Filistin'e gider. Bu durum Chagall'ın resimlerinin yönünü belirler (Rosen, 2009:7).

Beyaz Çarmıha Geriliş

Yahudi ressam Marc Chagall, "İsa'nın çarmıha gerilişi" imgesini çokça kullanmıştır. Chagall'ın belki de bu en ikonik çalışmasını anlamak için, her şeyden önce, daha eski çalışmalarından olan, "İsa'ya Adanmış" (1912), alternatif olarak "Golgotha" veya "Calvary" olarak adlandırılan çalışmasının incelenmesi gerekmektedir.

"İsa'ya Adanmış" adlı eser, yeşil bir haç ana hatlarına karşı konumlandırılmış bir bebek İsa figürünü vurgulamaktadır. Bu haç, üçgenler ve daireler ile yeşil bir arka planda durur ve dairesel kırmızı bir ön plan ile tamamlanır. Haçın alt kısmında, bu renkler, Chagall'ın kendi ebeveynlerinin tasvirleri olarak düşünülen haçın karşı taraflarında duran bir erkek ve bir kadının kübist portrelerine karışır. Chagall burada Hıristiyan ikonografisini kullanır. Bebek İsa figürünü bir yetişkin figürü yerine yerleştirmekle kalmayıp, aynı zamanda babasını annesiyle birlikte portreye dâhil etmiştir.

Resim 1. Marc Chagall, "İsa'ya Adanmış" (Dedicated to Christ), 1912, Oil On Canvas, Kaynak: <https://www.wikiart.org/en/marc-chagall/golgotha-1912> Museum of Modern Art, New York

Hristiyan ikonografisi ile bu kopuş, dini farklılığa ek olarak sanatsal farklılığın da bir ifadesidir. Chagall'ın da ifade ettiği gibi: "Ben bu eseri Paris'te yaparken, ikon ressamının bakış açısından ve Rus sanatından psikolojik olarak kendimi kurtarmak istedim." "İsa'ya Adanmış" adlı eseriyle Chagall, Paris'in yenilikçi ve öncü akımıyla birlikte, Batı sanatına olan bağlılığını da ilan etmiştir. Eleştirel bir şekilde, Chagall bu sanatsal ifadeyi İsa'nın çarmıha gerilmesinin görüntüsü aracılığıyla formüle eder. Bu, Chagall'ın Batı sanatındaki yerini (ancak kariyerinin bu erken aşamasında) kendini yansıtmaya potansiyelini fark ettiği bir motiftir (Teshuva, 1998:71).

"İsa'ya Adanmış" adlı eseri, Chagall'ın yeni sanatsal ortama bir tepkisidir ve bu çalışma Rusya'nın geriye dönük koşullarını da yansıtmaktadır. 1977'de Chagall ilk eserlerinde İsa figürünün önemini şöyle anlatmıştır:

Benim için İsa, her zaman gerçek bir Yahudi şehidi türünü sembolize etmiştir. Ben onu, 1908 yılında bu figürü ilk kez kullandığımda bu şekilde anlamıştım [. . .] Bu figür, Yahudi soykırımlarının etkisi altındaydı. Daha sonra ben onu gettolar hakkındaki resimlerde, Yahudi sorunlarıyla, kollarında küçük çocuklarıyla korkmuş bir şekilde koşuşturan Yahudi anneleriyle kuşatılmış şekilde çizdim ve boyadım (Amishai-Maisels, 1993:185).

İsa'yı bir Yahudi şehidi olarak tasvir ederek Chagall, Hristiyan zulmünü suçlamak amacıyla, İsa imgesini kullanan Yahudi ressamlarının yerleşik geleneğini takip ederken, onların empati duygusunu harekete geçirmeyi de ummaktadır. Chagall'ın bu yaklaşımdaki ana rol modeli, onun Rus öncülü, heykeltıraş Mark Antokolsky (1843–1902) idi. 1873 yılından bronz bir heykel olan *Ecce Homo*'da Antokolsky, İsa'yı, belirgin bir biçimde Yahudi dış görünüşü, *payot* (Ortodoks Yahudileri tarafından yan tarafa takılan bukeler) ve bir takke ile betimlemektedir. Açık bir şekilde Yahudi gibi betimlenen bu İsa'nın arkasında yatan gerekçeyi açıklarken Antokolsky, İsa'nın, "doğruluk ve kardeşlik için bir Yahudi olduğunu ve bir Yahudi olarak öldüğünü" ifade etmiştir. Tıpkı öncüsü gibi Chagall da, kendi eserinin, Yahudilere yönelik Hristiyan zulmünün ikiyüzlülüğüne dikkat çekmesini ummaktaydı (Balakirsky Katz, 2010:120). Eğer o zamanlarda Rusya'da yeniden dirilen kan iftirası içindeyse, Yahudiler, Hristiyan bebeklerinin kanlarını akıtmakla suçlanmaktaydı; burada Chagall, aksi bir yönü suçlamaktadır. Haçın ayağına kendi Yahudi ebeveynlerini yerleştirerek ve Davut yıldızlarını, çarmıha gerilen çocuğun peştamalına ekleyerek Chagall, Hristiyanlar tarafından öldürülen çocuğun, bir Yahudi çocuğu olduğu konusunda ısrar etmektedir. Tablonun ifade ettiği şekliyle, onların yaptığı Yahudi zulümleri yoluyla, Hristiyanlar, kendi inançlarının özünü çarmıha germektedirler (Amishai-Maisels, 2001:58).

Resim 2. Mark Antokolsky, Ecce Homo, 1876, Mermer Heykel. 195 cm
Kaynak: tretyakovgallerymagazine.com/articles/№3-2013-40/mark-antokolsky-i-have-done-everything-i-could

İsa'nın çarmıha gerilişini hem yeni keşfedilmiş olan sanatsal kimliği ifade etme adına, hem de Yahudilerin çektiği zulme dikkat çekme adına kullanarak, Chagall, onun daha sonraki "çarmıha gerilme" konusundaki muamelelerinin arasındaki iki kutbu tanımlamaktadır. Kariyeri boyunca, Chagall'ın hayal dünyasındaki İsa figürü, "şiişsel öğretileri modern dünya tarafından unutulmuş olan, muhteşem bir şair" ile "gerçek bir Yahudi şehidi türü" arasında kalmıştır (Chagall, 2003:66). İkinci Dünya Savaşı'nın ardından bu denge, şairane kısma doğru kaymaya başlamış ve Chagall, modern bir Yahudi ressam ya da Yahudi kültürünün yeniden doğuşunun sembolü olarak nasıl hizmet edebileceğini keşfederken, İsa'nın bir Yahudi kurban olarak tanımlanan kimliği, arka planda yok olmaktadır. 1930'lar ve 1940'larda, Yahudi Soykırımı olayları gün yüzüne çıkarken, Chagall'ı her şeyin ötesinde zorlayan şey, o çaresiz bir şekilde Avrupalı Yahudilerin çektiği acılar konusunda Hristiyan dünyasını uyandırmaya çalışırken, İsa'nın çarmıha gerilişinin verdiği ıstıraplı. "İsa'ya Adanmış" eserini takiben yaklaşık yirmi yıl boyunca, İsa'nın çarmıha gerilme konusuna dokunmayışının ardından, İsa figürü, Chagall'ın eserlerine, 1930 yılında Naziler güçlenmeye başladığında ürkütücü bir geri dönüş yapmıştır. 1930 yılının bahar aylarının bir kısmını Berlin'de geçirmesinin ardından (ki burada, Almanların sergilediği Yahudi düşmanlığının gitgide artan bir eğilimine şahit olmuştur) Chagall, bir Yahudi soykırımı önseziyle sarsılmış bir şekilde güney Fransa'ya geri dönmüştür. O yazdan kalma küçük bir mürekkep çiziminde Chagall, ilerideki sorunlu ufku tasvir etmektedir. Açık bir pencere ile çerçevelenen, sade, çarmıha gerilmiş bir Yahudi İsa figürü (belinden asılan dua şalı ile tanımlanan), durgun ve sessiz Fransız kırlarının manzarasını bozmaktadır. Bu on yılın sona ermesiyle birlikte Chagall'ın "Haç Üzerindeki İsa Görüşü" korkutucu bir gerçeklik kazanmış ve 1938 yılının daha sonraki aylarında sanatçı, dünyanın gösterdiği ilgisizliği çatırdatacağını umduğu bir tuval çalışması olan *Beyaz Çarmıha Geriliş* adlı ikonik eserini çalıştırmaya başlar (Amishai-Maisels, 2001:60).

Tarihsel Bağlam

Chagall'ın eserleri, genellikle Vitebsk, Belarus'taki evinin anıları ve halk kültürü de dâhil olmak üzere Yahudi mirasıyla yoğurulmuş gibidir. Bu konular, Chagall'ın her dönem geri döndüğü temalardır. Üslubu, melankolik, ancak her zamanki gibi, çalışmaları tamamen kendine özgüdür. Chagall'ın eserleri, kariyeri boyunca Kübizm, Fovizm, Sembolizm, Gerçeküstüçülük ve Fütürizm dâhil olmak üzere birçok modern sanat ekolünden unsurlar içeriyordu. Yine de lirik duygusal estetik, müzik ve kültürün, Yahudi mirasının derin, içsel bir anlayışının daha derin seviyelerini ortaya çıkarmıştır. "Beyaz Çarmıha Geriliş" adlı eserinde de hem lirik hem de dinsel etkiler görülmektedir. Esere ilham olan şeyi anlamak için "Kristal Gece" ye bakılması gerekmektedir. Kristal Gece, 9 Kasım 1938 gecesi Alman Nazilerce, Yahudilere ait ev, iş yeri ve sinagoglara yapılmış kanlı ve ölümcül saldırıların adıdır. Çarmıha Geriliş adlı eser, bu katliamı işaret etmek üzere yapılmıştır (Amishai-Maisels, 1991).

Semboller

"Beyaz Çarmıha Geriliş" adlı eserde Chagall, İsa'nın, atalarından kalma inancı için zulme uğrayan, itaatkâr bir Yahudi kimliğine dair biraz şüphe bırakmaktadır (Ringuet, 2018:73). İsa'nın sakalı var ve kafası da dindar bir biçimde örtülüdür, belinin etrafında bir dua şalı sallanmaktadır. Chagall, bu İsa'yı, Yahudiler üzerinde uygulanan çağdaş saldırıları ve baskıcı kısıtlamaları doğrudan işaret eden bir dizi sahnelerle kuşatmaktadır. Bir merkezi figür etrafından düzenlenen daha küçük, ilgili bölümler eşliğinde burada yapılan düzenleme, Chagall, Rusya'da büyürken etrafını saran ikon tabloları hatırlatmaktadır ve izleyicinin gözü, sahneler üzerine tek tek derin düşüncelere dalarak, resmin çeperi boyunca daire çizmeye davet edilirler. Resmin sağ üst kısmında kahverengi üniformalı bir Nazi askeri, yanmakta olan bir sinagogdan sandık çalmaktadır. Resmin sol alt kısmında yaşlı bir adam, göğsüne bir pankart bağlanmış bir şekilde, izleyiciye doğru yalvarır bir şekilde sendelemektedir. Bu pankarttaki yazı, okunamayacak kadar bulanık olsa da kaynaklardan, bir zamanlar bu pankartın üzerinde açık bir şekilde "Ich bin Jude" (Ben bir Yahudi'yim) yazıldığını bilinmektedir. Bağlamdan anlaşıldığı üzere bu adam, Yahudilere karşı ayrımcılık uygulamak ve onları aşağılamak için Naziler tarafından tasarlanan tedbirlerin bir kurbanıdır. Bu adamın üzerinde yer alan mülteciler ise, planlı bir soykırımın telaşı içerisinde, yakınlardaki bir shtetl (köy) ateşe verilirken, botlarla başarısız bir şekilde kaçmaya çalışmaktadır. Bazı yorumcular, Rus Kızıl Ordu'nun bayraklarını sallayarak tuvalin sol üst kısmından ortaya çıkan insan sürüsünün, resimde bir umut unsurunu temsil ettiğini ileri sürerken, bu insan kalabalığı

ayrıca, Rus antisemitizminin şiddetini bizzat görmüş olan bir sanatçının ellerinde daha ileri dereceli bir tehlikeyi işaret edebilir (Bohm-Duchen, 1998:231). İlahi bir şefaata beklentisi eşit derecede belirsizdir. Özellikle bir Hristiyan bakış açısından yazılanlar olmak üzere, bazı eleştirmenler, tuvali ikiye ayıran ışık demetinde bir kurtuluş belirtisini görseler de, en sonunda aydınlanan şey, bir kurtarıma vaadinden çok, acı çekiyor olma gerçeğidir. Bu, acı çekişi, kurtuluşu getiren ya da ölümü, günahının cezasını çeken bir Hristiyan İsa değildir. Chagall'ın çizdiği İsa tasviri, sebep olmaksızın ve kesin bir yeniden diriliş olmaksızın acı çeken, masum bir Yahudi'dir. Atalarının ruhları yukarıda acı çekse de, aşağıda, İsa'nın çarmıha gerilen bedenini oradan indirecek hiç kimse yoktur (Roskies, 1999:286).

Resim 3. Marc Chagall, 1938, "White Crucifixion", Oil on Canvas, 154.6x140cm, Art Institute of Chicago. Kaynak: <https://www.marcchagall.net/white-crucifixion.jsp>

Öyle görünüyor ki, çarmıha gerilen İsa'nın etrafını saran figürler, kendi kaderlerine doğru savrulurlarken İsa'dan uzağa itilmişlerdir. İsa'nın tecrit edilmesini onaylayan bir şekilde, onun yanında duran merdiven, yerle bir olmuş ve İsa'yı haçın üzerinde kaderine terk etmiştir (Tomasso, 2017:96). Demirlenmeyen merdiven, İsa'nın insanlık tarafından terk edilmesini daha da vurgulamakla kalmamakta, ayrıca O'nun Tanrı tarafından terk edilmesini de işaret

etmektedir. Chagall'ın, İsa'nın çarmıha gerilişini resmettiği birçok eserinde yer alan bu merdiven, onun için sadece bu çöküntünün aracı değil, aynı zamanda Yakup'un merdiveninin bir anımsatıcısıdır. Aslında bu merdiven, Tanrı'nın Yakup'a, onun Bethel'de gördüğü rüya sırasında verdiği sözün bir sembolüdür: "Ben seninleyim ve nereye gidersen git seni koruyacağım" (Bohm-Duchen, 1998:226).

Sonuç

Sonuç olarak, "Beyaz Çarmıha Geriliş" adlı eser, Chagall'ın, tüm acıların üstesinden gelen Hıristiyan İsa'yı değil, kurtuluş umudunu taşımayan Yahudi İsa'yı tasvir etmeye çalıştığını ortaya koymaktadır. Dahası, bu eser Chagall'ın -Hıristiyan sanatında olduğu gibi- Yahudi sanat ve ikonografya geleneklerine sıkıca bağlı olduğunu ve kendisine motivasyon sağlayan siyasi olayların farkında olduğunu ve bunlara olan yaklaşımını da göstermektedir. Beyaz Çarmıha Geriliş adlı eser ile Chagall, geleneksel İsa imgesini değiştirmekle kalmayıp, aynı zamanda "Golgotha"da olduğundan daha açık bir şekilde modern bir tarihsel bağlama yerleştirerek olayın anlamını genişletmiştir. Chagall'a özgü bu anlatım biçimi, hem İsa resimlerinin sonraki serileri, hem de kiliselerde Eski ve Yeni Ahit görüntülerini kullanması için temel oluşturmuştur.

KAYNAKLAR

- Amishai-Maisels, Ziva. *Depiction and Interpretation: Influence of the Holocaust on Visual Arts Hardcover*, Michigan: Pergamon Press, 1993.
- Amishai-Maisels, Ziva. *Tapestries and Mosaics of Marc Chagall at the Knesset*, Michigan: Tudor Publishing, 2001.
- Amishai-Maisels, Ziva. *Chagall's "White Crucifixion"* *The Art Institute of Chicago Museum Studies*, Vol. 17, No. 2, 1991.
- Balakirsky Katz, Maya. *The Visual Culture of Chabad*, Bar-Ilan University, Yyy, 2010.
- Bohm-Duchen, Monica. *Tate Introductions: Chagall*, London: Tate Publishing, 1998.
- Harshav, Benjamin. *Marc Chagall on Art and Culture*, Standford Üniversitesi Baskısı, 2003.
- Ringuet, Chantal. *Retranslating Marc Chagall Today*, University of Florida, Florida: Department of Literatures, 2018.
- Rosen, A. *Imagining Jewish Art: Encounters with the Masters in Chagall*, Guston, and Kitaj, 2009.
- Roskies, D. G. *Against the Apocalypse: Responses to Catastrophe in Modern Jewish Culture*, Syracuse University Press, 1999.
- Teshuva Baal, Jacob. *Chagall*, Cologne: Taschen Publishing, 2003.
- Tomasso, Wilma. *Crucifixao Branca de Marc Chagall*, Sao Paolo: Pontificia Üniversitesi, 2017.

MARC CHAGALL AND "WHITE CRUCIFIXION"

Sema ÖCAL

ABSTRACT

In this research, the work named "White Crucifixion" (1887-1985) by Marc Chagall, who is considered one of the greatest painters of the 20th century as an example of academic examination, was examined. Marc Chagall grew up in the closed atmosphere of a Jewish community in Eastern Europe and has always maintained his traditions. In many of his works, he depicts the persecution of the Jews in the city on the theme of loneliness. With his work titled "White Crucifixion", he reacted to the pressure of the Jews. While analyzing Chagall's "White Crucifixion" image within the scope of the research, previous uses of the image of "Crucifixion" will be analyzed with the titles "Historical Context" and "Symbols" of the work. Images and veiled expressions will be analyzed in the work where Jesus is crucified.

Keywords: Marc Chagall, Jesus, Crucifix, Christianity, Jewish